

Gevangen door dwang

Bij OCD-patiënten kan één gedachte de hele dag beheersen, elke dag weer. 'Hoe vermoeiend moet dat zijn?'

Spits in space Het wordt steeds drukker in de ruimte, en het ontbreekt aan regels

12

Keurslijfcontracten Werken op basis van jaarafspraken leidt tot meer vrijheid en minder rompslomp. Critici vrezen slechtere arbeidsvoorwaarden. 'PhD's hebben al zoveel stress'

6

Dies-protest 'Kunt u gaan zitten?'

Betwist bloedbad Scriptie leidt tot boek én fel historisch debat

Dies met demonstranten: ‘Kunt u gaan zitten?’

Een onverwachte interruptie door klimaatactivisten paste opvallend goed bij het inhoudelijke programma van de 448e dies.

DOOR MARK REID

Zoals vertrouwd slingert er woensdagmiddag even voor drie uur een lange sliert van zwarte toga's van het Academiegebouw naar de Pieterskerk, waar de universiteit haar 448^e verjaardag viert. Voor het eerst sinds de pandemie vindt de ceremonie plaats in volle bezetting. In tegenstelling tot een jaar eerder hebben de ontvangers van de eredoctoraten geen corona.

Toch is er al vroeg in de ceremonie een ongepland intermezzo. Rector magnificus Hester Bijl heeft de viering nog maar net geopend met een steunbetuiging aan de slachtoffers van de aardbeving in

Turkije en Syrië als er twee mensen het podium op klimmen en een spandoek omhoog houden: ‘*Cut ties with the fossil fuel industry.*’

De rector lijkt even in verwarring. ‘Kunt u gaan zitten? Dit is niet het moment hiervoor. We gaan als universiteit graag in discussie, maar dit is een plechtigheid.’ De demonstranten van de actie-groep End Fossil Leiden/Delft worden na een paar minuten door de pedel weggeleid, maar niet voordat ze een stapel flyers hebben uitgedeeld.

Hoewel de interruptie door de demonstranten onverwachts komt, lijken de keuzes voor de twee ora-

ties die volgen haast met voorkennis van het protest uitgekozen. Met enige ironie vertelt hoogleraar migratiegeschiedenis Marlou Schrover over het belang van sociale cohesie in de samenleving en een afnemend vertrouwen in de overheid.

Ook hoogleraar wetenschapcommunicatie Ionica Smeets wijst op de kloof die kan ontstaan tussen wetenschap en de bredere maatschappij. Aan de ene kant omdat onderzoekers de neiging hebben om aan te nemen dat er bij burgers een tekort aan kennis bestaat over wetenschap, maar aan de andere kant omdat burgers soms vraagtekens zetten

bij de neutraliteit van wetenschappers omdat er geen overeenstemming van waarden is. Dat zullen de klimaatdemonstranten hebben beaamd. Dat overeenstemming vinden met het grote publiek niet zo makkelijk is, heeft ook eredoctor Marc Van Ranst de afgelopen jaren ondervonden. De viroloog en Belgische tegenhanger van Jaap van Dissel heeft sinds het begin van de coronacrisis ruime ervaring opgedaan met mensen die misschien wel een tekort hebben aan kennis van de wetenschap.

Juist voor zijn onvermoeibare vasthoudendheid om keer op keer met hen in gesprek te gaan, met name op Twitter, ontvangt Van Ranst het eredoctoraat. Zelf benadrukt hij in zijn dankwoord dat de mensen die zich onwetenschappelijk opstellen, het coronavirus bagatelliseren of klimaatverandering ontkennen ook best hoogopgeleid kunnen zijn. ‘Sommigen komen zelfs bij deze universiteit vandaan’, voegt hij schalks toe.

Naast Van Ranst ontving ook de Duitse arabist Beatrice Gründler een eredoctoraat voor haar on-

derzoek naar Arabische literatuur, waarin ze de vele dwarsverbanden en uitwisselingen tussen Afrika, Azië en Europa in het ontstaan van de Arabische literaire canon benadrukt. Op haar beurt prijst Gründler Leiden voor de eeuwenlange traditie van onderzoek naar het Arabisch en het unieke onderzoek naar vroeg-Arabische papiri die volgens haar het vakgebied de 21^e eeuw in hebben gebracht.

In haar afsluitende woord benadrukt rector Bijl toch vooral de belangrijke rol die de universiteit speelt in de samenleving. ‘Wetenschap is zingevoer, troubleshooter, adviseur en houvast in tijden van onzekerheid.’

Toch ziet ze ook ruimte voor verbetering: ‘We weten dat in onze manier van werken een transitie nodig is. Maar dat is geen aardverschuiving. Wetenschap is altijd in beweging, we doen het stapsgewijs, zorgvuldig en met elkaar.’ Daar zullen de demonstranten het minder mee eens zijn geweest.

Waarom het soms eerst slecht moet gaan

De geesteswetenschappen werken niet met hetzelfde soort wetten als de natuurwetenschappen, maar wetmatigheden in menselijk gedrag en maatschappij kennen zij wel. En die kunnen instructief zijn.

Ik geef al jaren het college premoderne geschiedenis van Korea. Dat eindigt in 1876, het jaar dat Japan Korea met zogeheten kanonneerbootdiplomatie dwingt haar havens te openen voor handel met Japan. 1876 staat symbool voor de aanvang van Korea's lange twintigste eeuw, die qua bloederigheid, onderdrukking en ellende geen gelijke kent in de Koreaanse geschiedenis.

Ik vond de laatste colleges in de reeks altijd het lastigst, om te begrijpen wat er in de negentiende eeuw verkeerd was gegaan en uit te leggen hoe Japan zo dominant kon worden dat het Korea in 1910 kon annexeren. Jarenlang concentreerde ik me op de dingen die inderdaad fout gingen: nepotisme en corruptie aan het hof, oppermachtige koninklijke schoonfamilies, grootschalige opstanden. Alleen was die problematiek niet voorbehouden aan de negentiende eeuw - noch het voorkomen ervan, noch de schaal. Daarnaast bleven de meeste instituties (zoals het landelijk verstrekken van noodrantsoenen bij misoogsten) gewoon functioneren en werd er in de hele negentiende eeuw ontzettend veel aan zowel elite- als volkscultuur geproduceerd.

En toch ging het ontstellend fout.

Japan aan de andere kant was in 1853 al door Amerikaanse kanonneerbootdiplomatie gedwongen haar havens open te stellen en zoveel zogeheten ongelijke verdragen met westerse mogendheden af te sluiten dat het bijna verviel tot de status van een kolonie. Er waren bloed, zweet, tranen, verschillende moorddadige opstanden en grootschalige zuiveringen voor nodig, maar Japan moderniseerde, industrialiseerde en koloniseerde succesvol. Waarom Japan wel, en Korea niet? Dat kon ik nooit goed uitleggen. Tot ik de zaken andersom ging bekijken: naar de negatieve aspecten in Japan en de positieve in Korea. Dat was een eye-opener en een game changer, zoals mijn grootmoeder placht te zeggen.

Door te kijken wat er allemaal goed ging, kon ik eindelijk uitleggen waarom het zo godsgruwelijk fout was gegaan. En door te kijken wat er allemaal mis was, kon ik uitleggen waarom het allemaal zo wonderbaarlijk goed was gegaan.

Het zit zo. De eerste helft van de negentiende eeuw was in Korea geen periode van voorbeeldige culturele en sociale bloei, het was ook geen periode van aftakeling en verval. Het ging wel. De bureaucratie functioneerde, het land werd grosso modo alleszins redelijk bestuurd. Ook toen er meer druk uit het buitenland kwam, van China en Rusland bijvoorbeeld, weerstond Korea deze. Gevolg: veranderingsgezinde Koreaanse intellectuelen die gevaar roken en de

maatschappij radicaal anders wilden inrichten, werden in de marges gehouden. Japan had wellicht een bloeiende commerciële wereld in Edo, hedendaags Tokio, waar de mooiste prenten werden vervaardigd, het land was slechts in naam verenigd en het werd geregeerd door een klasse die zich terug leek te hebben getrokken uit de vaart der volkeren. Een eerste confrontatie met de Amerikaanse marine bleek meteen al fataal. Radicale Japanse intellectuelen en politici verlieten de marges en werden de norm: alles was al verloren, radicale verandering de enige hoop.

Met andere woorden: het ging in Korea begin negentiende eeuw niet slecht genoeg om voor een andere weg te kiezen dan beredeneerde, voorzichtige en meestentijds verstandige verandering (je hoort de toenmalige Koreaanse premier gewoon mompelen: “We moeten wel lekker kunnen blijven barbecuën”). Er was verandering nodig om de stormen van de nabije toekomst het hoofd te kunnen bieden, maar te weinig mensen zagen die stormen. Tot het te laat was.

In Japan ging het begin negentiende eeuw wél slecht genoeg. Het kon zich niet veroorloven géén vergaande veranderingen door te voeren. Dat bleek succesvol, want Japan bonsde in 1876 op de deur van Korea en niet andersom.

Zuid-Korea heeft geleerd van de eigen geschiedenis, want radicale verandering zit nu in het DNA van de samenleving. Maar wij (de rest van de wereld, Nederland, deze universiteit) zouden dat ook moeten doen.

Het gaat slecht met het klimaat, maar niet slecht genoeg, dus we sukkelen braaf naar twee meter zeespiegelverhoging. Het gaat slecht met dit land, maar niet slecht genoeg, dus we kiezen een premier die al langer regeert dan Kim Jong Un gewoon nog een keer. En het gaat slecht met deze universiteit, maar niet slecht genoeg, dus we vallen van het ene schandaal (#cameragate) in het andere (#kunstgate). Misschien moeten we eens wat beter luisteren naar de radicalen onder ons voordat we allemaal begrijpen wat er in 1876 gebeurde.

Remco Breuker is hoogleraar Koreastudies

Waar blijven de ChatGPT-regels? ‘Liever vandaag dan morgen’

Rechten hunkert naar richtlijnen van het college van bestuur voor het gebruik van het zelflerende taalprogramma ChatGPT. ‘We moeten niet in paniek schieten.’

DOOR VINCENT BONGERS

Studenten vinden de bot handig voor het schrijven van papers. Docenten en examencommissies vrezen fraude en willen zich graag wapenen tegen misbruik van de technologie. Faculteiten kijken naar het college van bestuur voor richtlijnen. De bot ‘biedt kansen en zorgt voor bedreigingen’, vatten rechtendecaan Joanne van der Leun het maandag samen tijdens de faculteitsraadsvergadering. ‘Ik vind het heel interessant hoe deze technologie onderzoek gaat veranderen en hoe we leren. Het begint met de urgente vragen over onderwijs, maar het gaat over alles wat we doen.’ ‘Is er al een concreet plan over hoe we met ChatGPT moeten omgaan?’ vroeg personeelsraadslid Gert Jan Geertjes. ‘Veel collega's worstelen hier namelijk mee.’

‘Een plan is nog een beetje te optimistisch’, reageerde Van der Leun. ‘De universiteit is er hard mee bezig. We hebben heel veel experts in huis, daar moeten we gebruik van maken. De regie ligt bij het college. Dat is nu bezig om al die expertise bij elkaar te halen.’

Ondertussen worden in het buitenland soms radicale besluiten genomen over ChatGPT. ‘Ik las in een nieuwsbericht dat Sciences Po (het Parijs instituut voor politieke studies, red.) de bot verboden heeft’, zei Stefaan Van den Bogaert van het rechtenbestuur. Geertjes: ‘Hoe doe je dat en hoe zou je zo'n verbod handhaven?’

‘Ik heb geen idee’, reageerde Van den Bogaert. ‘Het is wel een van de meest prestigieuze universiteiten in Frankrijk, en die zeggen toch “nee”.’ Het college heeft intussen al wel iets van zich laten horen. Rector Hester Bijl liet dinsdag via een column op de universitaire website weten niets te zien in een ‘universiteitsbreed verbod’ en vertrouwt erop ‘dat docenten voor hun vakken goede oplossingen voor het gebruik van ChatGPT kunnen vinden’.

Ton Liefwaard van het rechtenbestuur stelde echter dat er op korte termijn oplossingen nodig zijn voor praktische zaken. ‘Examencommissies vragen zich af wat ze moeten doen als er een paper wordt ingeleverd waar evident ChatGPT is gebruikt. Daar hebben we nog geen goede regeling voor en daar moeten we iets mee. Moet er een aparte regeling in het examenreglement komen?’

‘We willen liever vandaag dan morgen antwoorden op alle vragen hebben’, concludeerde Van der Leun. ‘Tegelijkertijd moeten we ook niet in paniek schieten en allerlei dingen doen die niet universiteitsbreed afgestemd zijn.’ Bijl schrijft verder in haar column dat in de studentennieuwsbrief van 15 februari aandacht wordt besteed aan de bot ‘zodat voor studenten ook duidelijk is wat we van hen verwachten als het gaat om een integere wijze van werken. Vanzelfsprekend mogen studenten voor toetsen en opdrachten geen teksten van ChatGPT overnemen, ook niet in eigen woorden zonder hierbij duidelijk de bron aan te geven. Dat was altijd al verboden en is vergelijkbaar met iemand inhuren om tekst voor je te laten schrijven en dus fraude.’

Catena last Open Week af na misdragingen en vandalisme

Studentenvereniging Catena heeft de Open Week vroegtijdig afgelast nadat sommige bezoekers zich dinsdag hebben misdragen.

DOOR MARK REID

Tijdens de jaarlijkse feestweek stelt de vereniging haar deuren open voor niet-leden, maar daar kwam dit jaar eerder dan gepland een einde aan. Het verenigingsbestuur besloot de feestweek te stoppen na meerdere gevallen van vandalisme in het pand en oncontroleerbare drukte in de rij voor de deur.

In WhatsApp-groepen gaan foto's van kapotgetrapte wc's rond als voorbeeld van door bezoekers aangebrachte schade. Ook is op foto's de Kolfmakersteeg te zien die volgepakt staat met ruim 200

mensen. Een ooggetuige meldt dat er door verschillende wachtende studenten op voordeuren van bewoners van de steeg werd gebonsd. Volgens voorzitter Kyra Maartense kon de vereniging door de drukte en het gedrag van de bezoekers de veiligheid niet meer garanderen. ‘Een aantal van de gasten heeft zich dusdanig misdragen dat er onveilige situaties ontstonden, zowel in het pand als buiten op straat. In de Kolfmakersteeg was het zo druk dat zelfs de politie er niets meer aan kon doen. ‘Het vandalisme ging dinsdagavond al zo ver dat we toen al overwogen hebben om het pand meteen te sluiten. De veiligheid van de aanwezigen vinden wij belangrijker dan een feest. Daarom volden we ons genooddakt de rest van de Open Week af te gelasten.’ Maartense laat weten geen aangifte te zullen doen.

Roep om minder drank, drugs... en appels

Tijdens het Minerva-symposium ‘Waar trek jij de lijn?’ waarschuwden experts over de gevolgen van drank- en drugsgebruik, maar leek het publiek zich niet druk te maken.

DOOR JORAN NEYEN
FOTO'S TACO VAN DER EB

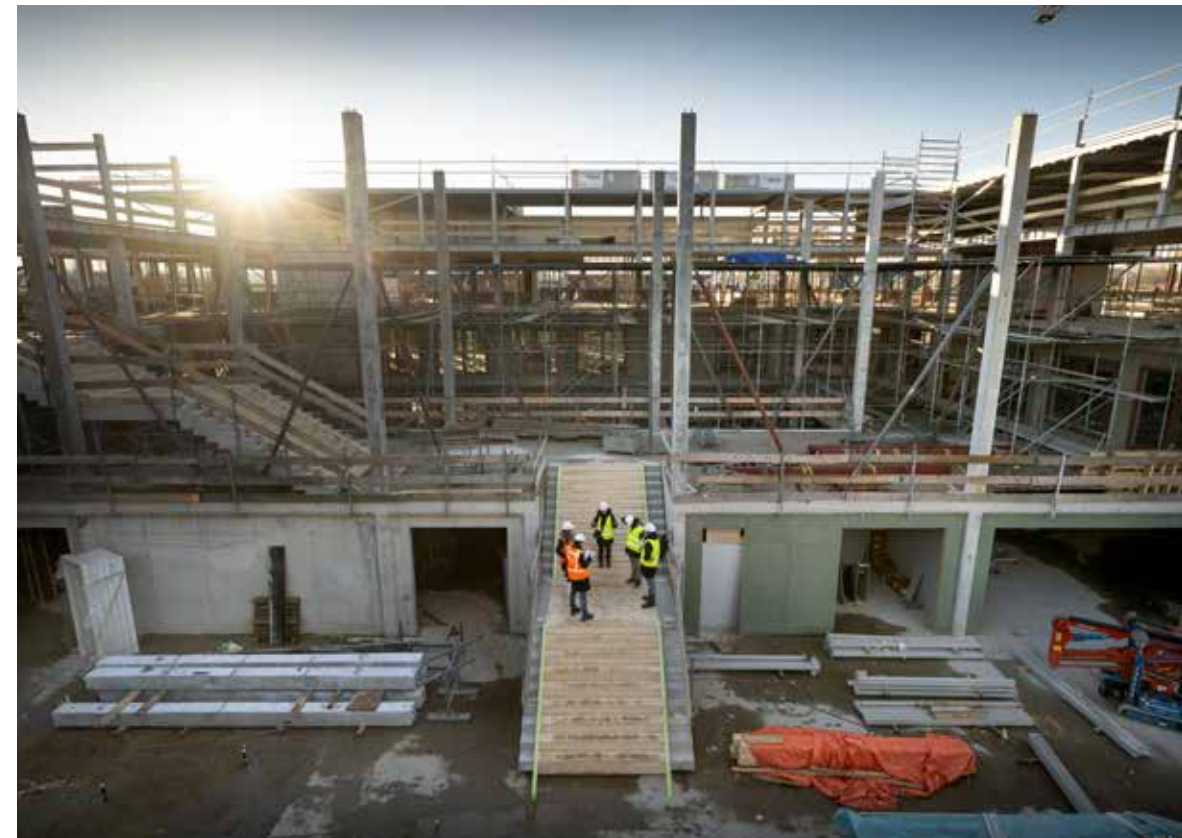
‘Ik wil jullie vanavond uitnodigen om met elkaar in gesprek te gaan over een onderwerp dat écht belangrijk is voor jullie’, zegt debatteerder Huib Wurfbain donderdagavond tegen een goedgevulde Marekerk, waar studentenvereniging Minerva het symposium ‘Waar trek jij de lijn?’ houdt. De studenten, van wie de meesten inmiddels een biertje hebben bemachtigd, luisteren aandachtig. ‘Studenten zijn zeker niet altijd heilige boontjes’, vervolgt Wurfbain. ‘Maar ik heb er vertrouwen in dat jullie op een eerlijke manier met elkaar over excessief middelengebruik kunnen spreken.’ Studenten zijn grootgebruikers, blijkt uit een rapport van het Trimbo-instituut: 13 procent neemt jaarlijks xtc, en een op de zes studenten is een zware drinker. Het landelijke gemiddelde ligt in beide gevallen stukken lager. Verenigingen maken zich daarom grote zorgen om het welzijn van hun leden. Excessief gebruik van drugs is immers niet alleen schadelijk voor fysieke en mentale gezondheid, maar ook voor relaties, omgeving en bankrekening. Trimbo wijst er bijvoorbeeld op dat 80 procent van de studenten gevoelens van eenzaamheid ervaart, 62 procent lijdt onder veel stress en 41 procent kampt met slaapproblemen. Ook in andere studentensteden gaan verenigingen het gesprek over drugsgebruik aan. De Utrechtse vrouwenvereniging U.V.S.V./N.V.V.S.U. organiseerde bijvoorbeeld eerder ook een dergelijk symposium, met een vergelijkbare titel: ‘Tijd om het op tafel te leggen’. ‘Het doel van de avond is om het gesprek over problemen rondom excessief middelengebruik te openen en om ervoor te zorgen dat jullie er ook in de keuken met elkaar over gaan praten’, aldus Wurfbain. ‘Wees dus niet bang om bijvoorbeeld je vrienden of je ouders te raadplegen als je in de moeilijkheden zit.’ De Leidse studenten in de Marekerk lijken geen schroom te hebben. Tijdens een Kahoot-quiz, waaraan alle aanwezigen meedoen, geeft de grote meerderheid toe wel eens drugs te gebruiken. Op de vraag waar ze drugs mee associëren, antwoorden de meeste deelnemers ‘feestje’, ‘vrienden’ of ‘festival’. Veel studenten zien drugsgebruik dus eerder als iets leuks, niet als iets zorgwekkends. Misdaadjournalist John van den Heuvel, vergezeld door twee bodyguards, bevestigt de normalisatie van excessief drugsgebruik in de samenleving tijdens zijn lezing. Hij legt daarvan gedeeltelijk de

‘De vraag verminderen is de beste manier om een vuist te maken tegen drugscriminelen’

schuld bij zijn eigen generatie: ‘Wij hebben jullie niet genoeg op de risico’s gewezen.’ Hij vertelt hoe de zanger van de populaire band Goldband tijdens een optreden een zakje cocaïne naar zich toe geworpen kreeg en dat vervolgens op het podium opsnoof. ‘Schandalig’, vindt Van den Heuvel. ‘Dat is gewoon reclame voor de onderwereld. Hij heeft geen idee dat hij zijn fans zo de boodschap meegeeft dat drugsgebruik prima is. Er kijken ook kinderen naar die optredens.’ Van den Heuvel, wiens optreden wegens veiligheidsoverwegingen niet vooraf was aangekondigd, waarschuwt: ‘Je zet niet alleen je eigen gezondheid op het spel, maar helpt ook het criminele circuit. Dat is een wereld die slechts draait om geld, macht en geweld. Wees je er goed van bewust dat je dat wereldje steunt als je drugs gebruikt.’ Hij vertelt hoe drie van zijn collega’s, onder wie Peter R. de Vries, op gruwelijke wijze van het leven zijn beroofd als gevolg van hun betrokkenheid bij de strijd tegen de onderwereld. ‘Maar het is de vraag in hoeverre deze strijd überhaupt zin heeft als de vraag naar drugs zo ontzettend groot is. Ik denk daarom dat vraagreductie als gevolg van bewustwording de beste manier is om een vuist te maken tegen de drugscriminelen.’ Sabine de Kroon en Arantxa Polak, beiden werkzaam in de geestelijke gezondheidszorg, besteden juist aandacht aan de risico’s van drankgebruik. ‘Alcoholgebruik is immers de meest gebruikte harddrug in onze samenleving’, zegt De Kroon. ‘Veruit de meeste mensen in afkickklinieken zitten daar vanwege een alcoholverslaving. Alcohol is niet zelden de oorzaak van geweldplegingen, hersenletsel en kapotte familierelaties. Als het nu ontdekt zou worden zou het zonder twijfel worden verboden.’ ‘Desondanks is het in onze samenleving de normaalste zaak van de wereld om alcohol te drinken’, voegt Polak eraan toe. ‘In de Hema wordt er zelfs kinderchampagne in Jip en Janneke-flessen verkocht: wat voor signaal geeft dat wel niet aan de jeugd?’ Een student uit de zaal grapt: ‘Een mooi instamodel.’ In tegenstelling tot de sprekers lijkt het publiek zich nog niet echt druk te maken. Een student zegt tegen de GGZ-medewerkers. ‘Ik voel me een beetje beduveld door uw verhaal, straks mag ik niet eens meer een biertje drinken.’ Een andere student zegt tegen zijn buurman: ‘Van te veel appels eten ga je ook dood.’

Klaar over anderhalf jaar

Hoe gaat Cluster Zuid van de Humanities Campus eruitzien? Mare kreeg een rondleiding op de bouwplaats.

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK
FOTO TACO VAN DER EB

Wie regelmatig in de buurt van de universiteitsbibliotheek komt, kan zien dat er hard wordt gewerkt aan Cluster Zuid (voorheen Van Eyckhof en Van Wijkplaats): het gedeelte van de Humanities Campus dat eind van de zomer van 2024 in gebruik zal worden genomen. Dan zijn onder meer het faculteitsbestuur en faculteitsbureau, Leiden Institute for Area Studies (LIAS), Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde (KITLV) en het African Studies Centre daarheen verhuisd. Dinsdagmiddag zit de werkdag van de bouwvakkers er al op. Toch zijn er wat veiligheidsvoorschriften voordat de bouwplaats mag worden betreden: de aanwezigen moeten een bouwhelm dragen, een oranje hesje aan met fluorescerende strepen en werkschoenen met stalen neuzen. Ook moet iedereen met een pasje inchecken bij een scanner en bij terugkomst weer uitchecken. Eenmaal op de koude en tochtige bouwplaats doet huisvestingsadviseur Elisa Meijer haar best de plaats te laten leven, al vergt het wat fantasie om je er iets bij te kunnen voorstellen. ‘Hier komt de ingang’, zegt ze terwijl ze weidse armbgebaren maakt. Er komt een grote, brede pui als entree. ‘Drempelloos, zodat het gebouw voor iedereen toegankelijk is.’ Dat is een verbetering ten opzichte van de oude situatie: er was geregeld kritiek op de slechte toegankelijkheid voor rolstoelgebruikers, vanwege stenen pilaren die de toch al smalle ingang deels versperden. ‘Ze staan nu niet meer in de weg’, aldus Meijer. ‘We hebben er omheen gebouwd.’ In het gebouw komt één lift voor studenten vanaf de kelder tot en met de tweede verdieping. ‘We willen mensen stimuleren meer trappen te lopen’, licht Meijer toe. ‘Studenten die slecht ter been zijn kunnen met de lift overal komen, er zijn geen tussendeuren meer.’ Ook komt er één compartiment in het gebouw dat afsluitbaar is. Dat gedeelte kan worden gebruikt wanneer een docent moet worden beveiligd wegens dreiging. ‘Daar kun je als student dan niet komen.’ Alle fietsenstallingen gaan ondergronds, zowel bij Cluster Zuid, Cluster Noord (nu nog Matthias de Vrieshof) als de universiteitsbibliotheek. ‘Dat was een gezamenlijke wens van de gemeente en de universiteit. Er is dan meer ruimte voor groen.’ De hellingen naar

de ondergrondse worden ook minder steil. ‘Er zal op gehandhaafd worden dat iedereen de fietsen ondergronds parkeert.’ Op de begane grond komen vijftien onderwijszalen voor werkgroepen en twee hoorcollegezalen à zeventig personen per zaal. Aan de achterkant van het gebouw (kruising Maliebaan en Groenhovenstraat) is uitgebreid. Voorheen stonden daar picknicktafels. Daar komen ook nog vijf werkgroep ruimtes. Het gebouw krijgt meer zelfstudieplekken dan voorheen. Er komen ook overleg ruimtes, stilte ruimtes en koffiepots. Daarnaast verhuizen er twee bibliotheken naar het gebouw: Middle Eastern Library (nu nog in Matthias de Vrieshof) en African Library (nu nog in Pieter de la Court). Op de eerste etage komt een *common room* voor overleggen, het geven van presentaties of om te lunchen. Daarnaast krijgen de studieverenigingen er ruimte om samen te komen en zal een brug Cluster Zuid met de universiteitsbibliotheek verbinden. ‘Er komen meer koffieplekken en meer functionele ruimtes dan in de oude situatie.’ Het gebouw krijgt twee verdiepingen en wordt, in tegenstelling tot de vorige situatie, overal even hoog. Het gebouw wordt niet energieneutraal, maar wel een stuk milieuvriendelijker dan het was. ‘Op het dak komen zonnepanelen en alle gebouwen worden aangesloten op de warme-koude-opslag’, aldus Meijer. Ook wordt het regenwater straks afgevoerd naar de singel in plaats van de riolering en komen er waterbesparende installaties bij bijvoorbeeld de kranen van wastafels. ‘En het licht werkt op sensoren, dus als je een ruimte verlaat gaat het vanzelf uit.’ Ook probeert de universiteit zo veel mogelijk materialen van het oude pand te hergebruiken. Zo ligt het hout dat voorheen in de plafonds en trappen zat momenteel bij een verwerkingsbedrijf, waarna het straks terugkeert in de vorm van houten latjes op de binnenmuren. ‘Dat is geluiddempend.’ Maar voor het zover is moet er nog een hoop gebeuren. Toch probeert de universiteit overlast zo veel mogelijk te voorkomen. Zo gaat de afvoer van sloopafval en aanvoer van bouw materiaal over water met elektrische boten. ‘Dan hebben we geen groot vrachtverkeer nodig en dat is minder belastend voor het milieu.’ Hoewel de studenten en docenten er een mooi gebouw voor terugkrijgen, is er ook al lange tijd kritiek op de indeling. Zo moeten, als gevolg van de nieuwe werkpleknormering, werkruimtes straks worden gedeeld en is er minder ruimte voor boekenkasten. Een gebouwnaam voor Cluster Zuid moet nog worden bedacht. Het plan is dat de hele Humanities Campus in 2030 af is.

MyStudymap zorgt voor ‘studievertraging en heel veel verdriet’

Het nieuwe inschrijfsysteem voor tentamens zorgt voor slachtoffers bij Rechten. Eerstejaars dreigen hun bindend studieadvies niet te halen.

DOOR VINCENT BONGERS

‘Ik was laatst aan het surveilleren bij het hertentamen van het eerstejaars vak beginselen van de democratische rechtsstaat’, zei personeelsraadslid Gert Jan Geertjes maandag tijdens de faculteitsraadsvergadering Rechten. ‘Het was altijd zo dat studenten automatisch voor dit tentamen werden ingeschreven. Sinds dit collegejaar is dat door de invoering van het nieuwe inschrijfsysteem MyStudymap veranderd.’ Studenten moeten zich namelijk zelf inschrijven in dat systeem en die inschrijving bevestigen. En dat zorgt voor grote problemen, legde Geertjes uit. ‘Het komt nu voor dat studenten zich niet op de juiste wijze hebben ingeschreven en van deelname worden uitgesloten. Ik heb dat zien gebeuren.’ Personeelsraadslid en studieadviseur Kirsten van der Tol constateerde het probleem ook. Al eerder bleek dat ook studenten van andere faculteiten worstelen met MyStudymap. Het aantal studenten dat zich niet juist heeft ingeschreven bij Rechten is significant toegenomen, vertelde Van der Tol. ‘Dat levert heel veel studievertraging en verdriet op. Zeker als het om eerstejaars en het halen van het bsa gaat, is dat heel problematisch.’ Immers: als een inschrijving voor een hertentamen mislukt en studenten de zaal worden uitgezet, kan dat betekenen dat ze niet de 45 punten halen om door te mogen gaan met de opleiding.

‘Pakt deze omschakeling naar MyStudymap niet onevenredig nadelig uit voor eerstejaars?’, vroeg Geertjes. ‘Is er een manier om de hardheid uit het systeem te halen?’ ‘De problemen zijn ons bekend’, reageerde Ton Liefwaard van het rechtenbestuur.

Er is een technisch punt dat voor problemen zorgt, schetste hij. ‘Kennelijk krijg je in het systeem een groen vinkje bij je naam terwijl je je inschrijving nog een keer

moet bevestigen.’ Dat vinkje zorgt voor verwarring. ‘Studenten denken dat ze zijn aangemeld, maar dat is niet zo. Naar deze technische kwestie moet worden gekeken, dat lijkt mij toch oplosbaar.’ Studenten moeten een extra handeling doen, en veruit de meesten doen dat ook. ‘Maar zo’n tien procent laat dat na. Bij de herkansingen loopt dat percentage nog wat op. Het gaat om serieuze aantallen. Veel studenten vallen buiten de boot. Dat is ontzettend naar.’ De faculteit probeert op tal van manieren de studenten bewust te maken van het feit dat ze de deelname aan hun tentamens moeten bevestigen. ‘Ondanks herhalingsmails en berichten op Brightspace gaat dat niet altijd goed.’ Het bestuur kijkt nu, in samenwerking met de examencommissies, ‘of de bsa-norm wat kan worden verzacht, zodat studenten niet gedupeerd worden door deze inschrijfregeling.’ De faculteit gaat geen extra tentamens voor getroffen studenten organiseren. Dat zorgt er namelijk voor dat de werkdruk te veel toeneemt en inschrijven is ook de verantwoordelijk van de student. ‘De hele situatie is vervelend voor de studenten en ongelukkig voor ons.’

Liefwaard gaf ook nog wat achtergrondinformatie over de tentameninschrijvingen. Het college wil dat alle faculteiten de inschrijvingen op dezelfde manier regelen. ‘We volgen deze harmonisatie, dus dat betekent dat niet inschrijven als gevolg heeft dat je het tentamen niet mag maken.’

Liefwaard wil die harmonisatie niet ‘ondermijnen’. Volgens Veerle Hooftman van studentenpartij LSP zijn andere faculteiten mogelijk minder strikt: ‘Mijn huisgenoot die Geneeskunde doet, had zich niet ingeschreven voor een hertentamen, zij mocht het echter toch maken.’

Liefwaard had ook wel signalen in die richting gehad. ‘Maar heb niet in detail gehoord dat het elders echt anders gaat. Ik ben zeer voorzichtig op dit punt, maar harmonisatie werkt alleen als we het allemaal doen. Het college zoekt nu uit wat de andere faculteiten doen.’

In de stress door een te strak keurslijf

De universiteit wil personeel steeds vaker laten werken op basis van jaarafspraken. Dat zou leiden tot meer vrijheid en minder rompslomp, maar critici zien vooral slechtere arbeidsvoorwaarden. ‘Dit zou niet legaal moeten zijn.’

DOOR VINCENT BONGERS EN ANOUSHKA KLOOSTERMAN

Beginnen met werken wanneer je wil, op vakantie gaan zonder toestemming van de baas en zelf je uren indelen, zolang het werk maar af is: dat is de deal voor medewerkers die een zogeheten jaarafsprake hebben ondertekend. Maar aan die vrijheid kleven grote nadelen, en lang niet iedereen is zich daarvan bewust als ze hun handtekening zetten. De universiteitsraad is erg kritisch op de regeling en heeft een enquête gehouden om de kwestie bij het college van bestuur aan te kaarten. In de cao is vastgelegd dat jaarafspraken – functiecontracten in cao-taal – mogen worden ingezet voor wetenschappers, en al het overige personeel vanaf salarisschaal 11. In een ideale situatie verhoogt het de vrijheid en vermindert het bureaucratisch gedoe. ‘Je maakt dan afspraken met je werkgever over de werkzaamheden die je gaat doen in een jaar’, zegt Max van Haastrecht, promovendus bij het LIACS, lid van de universiteitsraad voor promovendipartij phdoc en een van de initiatiefnemers van het onderzoek. ‘Vakantiedagen aanvragen hoeft niet meer. Je kunt in theorie gaan en staan waar je wil. De administratieve rompslomp neemt af.’ Maar er kleven ook problemen aan: ‘Mensen weten vaak niet waarvoor ze tekenen, want ze worden niet goed geïnformeerd over de implicaties. Ik vind niet dat je werknemers in die positie mag brengen.’

De belangrijkste implicatie is het vervallen van de vakantiedagen. ‘Dat blijkt in de praktijk problematisch te zijn. Je kunt ze niet opsparen en later gebruiken. Je haalt rechten bij medewerkers weg. Dit is toch vooral een manier om vrije dagen niet te hoeven registreren.’ Dat zou geen probleem zijn als iedereen voldoende vrij neemt. Dat gebeurt echter lang niet altijd. ‘In principe bepaal jij wanneer je niet komt. In de praktijk moet je dat uiteraard wel coördineren met collega’s en leidinggevenden. Mensen worden niet per se onder druk gezet om minder vrij te nemen vanuit de werkgever maar de neiging om niet vrij te nemen is wel sterker. ‘Als je bijvoorbeeld als promovendus geen positieve verhouding hebt met je begeleider kan het misgaan. Als je gevraagd wordt je vakantieplannen te wijzigen staat nergens in het systeem dat je te weinig dagen opneemt.’

Wie op basis van een jaarafsprake werkt, heeft in feite slechtere arbeidsvoorwaarden dan andere werknemers. Zonder vakantie-uren blijft er ook minder over om in te zetten voor het zogeheten ‘keuzemodel arbeidsvoorwaarden’ van de universiteit: daarmee kun je bijvoorbeeld vakantie-uren of salaris ruilen voor andere voordelen zoals een hogere reiskostenvergoeding. Toch lijken de jaarafspraken steeds meer regel dan uitzondering te zijn. ‘Je ziet dat docenten, u.p.s., en anderen bij binnenkomst een mooi verhaal te horen krijgen: ‘Neem een jaarafsprake, dan

kan je zelf je vakanties kiezen, en is er geen gedoe’”, zegt Arnout van Ree, docent bij Geesteswetenschappen en FNV-functionaris aan de universiteit. ‘Ik heb zelf ook een jaarafsprake gehad, na dat verhaal. Dat is nu omgezet. Jaarafspraken gaan ervan uit dat je gewoon je vakantiedagen kunt opnemen, maar in de praktijk kan dat vaak niet. Als docent heb je de ruimte niet om zelf je vakanties te bepalen. Je geeft een vak, en als het klaar is, kan je weg.’ Volgens het college van bestuur zou het een uitzondering moeten zijn, zegt Van Ree. ‘Maar wat het college van bestuur niet wil, gebeurt op faculteiten en instituten wel.’ Bij Institute of Biology Leiden ging in 2021 een mail rond waarin het bestuur medewerkers aanmoedigde een jaarafsprake te tekenen omdat er te weinig vakantie werd opgenomen en het de administratieve last zou verminderen: ‘We raden iedereen aan om een jaarafsprake te nemen, om ieders leven makkelijker te maken.’

Promovendus Jelmer van Lieshout koos toen bewust niet voor zo’n afspraak. ‘We kregen de indruk dat het een manier was om geld te besparen, terwijl het werd gebracht alsof het goed voor ons zou zijn.’ Hij heeft geen cijfers, maar schat dat ongeveer de helft van de promovendi op het instituut een jaarafsprake heeft. ‘Het hoeft in principe niet slecht te zijn: het kan vrijheid geven als je een goede relatie hebt met je begeleider. Maar sommige groepen ervaren veel werkdruk en ook druk om zo min mogelijk vakantiedagen op te nemen.’ Dat beaamt ook een promovendus van het Leiden Academic Centre for Drug Research die anoniem wil blijven. ‘Het LACDR maar ook ander afdelingen van de universiteit willen graag dat medewerkers een jaarafsprake tekenen. We kregen het voorstel om een jaarplanning te tekenen. Of zoals het officieel heet: *Leiden University Regulation on Annual Agreements*. Je maakt met je begeleider afspraken over vakantie opnemen. Het komt vervolgens wel meer op het vertrouwen tussen werknemer en directe leidinggevende. Het geeft promovendi meer stress. Je werkt al meer dan de veertig uur die in je contract staan. De druk om te blijven werken en niet op vakantie te gaan neemt toe.

‘De universiteit moet opgespaarde uren uitbetalen als je promotie is afgerond. Uiteraard is dat een financieel probleem, want phb’s nemen sowieso weinig vakantie op. Dat geld is er niet, en dat is een van de redenen dat deze jaarplanningen zo worden ingezet: neem zoveel vakantie als je wil, maar wij hoeven niet te betalen als je contract is afgelopen.’

‘Ze willen graag dat ik teken, maar ik weet niet of ik dat ga doen. Er zijn veel nadelen, maar ik wil ook geen slechte verhouding met mijn begeleider. Ik heb begrip voor het perspectief van mijn leidinggevenden maar ik vind dat personeelszaken dit eigenlijk niet moet toestaan. We zetten zo een stap terug als het gaat om arbeidsvoorwaarden. Vakantiedagen zijn niet voor niets opgenomen in contracten. De stress is al enorm voor promovendi, het is dan juist van groot belang dat je voldoende vrij neemt. Wat mij betreft zou dit niet legaal moeten zijn.’ Leidinggevenden snijden zichzelf ook in de vingers als er geen zicht is op opgenomen vakantiedagen, zegt Van Ree. ‘Als iemand geen enkele vakantie neemt, verhoogt de kans op een burn-out. Een leidinggevende die dat ziet, moet dan een gesprek aangaan – ook al is dat misschien vervelend. Maar het is ook een rationele keuze, want iemand die ziek wordt kost meer.’

Hij verwijst naar een vonnis van het Europese Hof van Justitie uit 2018 dat toen oordeelde dat een werkgever verplicht is erop toe te zien dat werknemers vakantie kunnen opnemen. ‘De werkgever heeft een zorgplicht’, zegt Van Ree. Vakbonden willen de hele regeling zelfs uit de nieuwe cao schrappen. ‘We willen ervan af’, zegt Van Ree. ‘Het had nooit in de cao moeten komen.’ Van Haastrecht: ‘Ik besef dat sommige medewerkers het een fijne constructie vinden maar ik zou het in ieder geval afschaffen voor promovendi en postdocs.’ De onderhandelingen over de cao lopen nu. Het onderzoek van de universiteitsraad verschijnt waarschijnlijk eind februari.

‘Ik zou het in ieder geval afschaffen voor promovendi en postdocs’

In 1572 moordden Spaanse troepen de stad Zutphen uit: mannen, vrouwen en kinderen werden massaal afgeslacht. Maar klopt dit verhaal wel? De Leidse student Johan Visser schreef er zijn masterscriptie over én een bekroond boek. Maar hij krijgt ook scherpe kritiek. ‘Het maakt iets los.’

DOOR VINCENT BONGERS

De Spanjaarden waren als ‘*bloedtdorstige Wolven*’ die burgers met ‘*swerden*’ vermoordden. Zij ‘*raesden en tierden*’ en staken de stad in ‘*aecht hoeken in brandt*’. Honderden Zutphenaren werden met vastgebonden handen door soldaten de halfbevroren IJssel in gedreven om daar te verdrinken. Zo beschreef de predikant Wilhelmus Baudartius in 1615 het bloedbad dat de Spanjaarden op 16 november 1572 aarichtten in Zutphen. Op een prent uit circa 1620 zijn half ontblote vrouwen, kinderen en ouderen te zien die van de kade in de ijskoude rivier worden geduwd. Niemand kon ontsnappen aan de Spaanse furie. De Leidse historicus Johan Visser (25) verzet zich tegen dit beeld. In zijn masterscriptie, waarvoor hij in juni een 9,5 kreeg en die inmiddels als boek is gepubliceerd, reconstrueert hij wat er in Zutphen, maar ook in andere steden in Gelderland gebeurde. ‘Zutphen is in 1572 niet geheel uitgemoord’, zegt Visser. ‘Want in 1573 is het nog een functionerende stad.’ Volgens Gottfried van Nassau, een bastaardbroer van Willem van Oranje, zijn er in Zutphen 4000 doden gevallen. ‘Er woonden in dat jaar echter maar 4500 mensen in de stad, dat slachtofferaantal was echt niet reëel. Dat was pure propaganda.’ Visser, inmiddels promovendus in Leiden, concludeert dat er honderden verdieders zijn geëxecuteerd, veel van hen waren huursoldaten van Willem van Oranje. Ook werd er geplunderd door het Spaanse leger. ‘In de bronnen uit die tijd is echter te weinig te vinden om de latere verhalen te bevestigen. De indruk die Baudartius wekt is dat de Spanjaarden zomaar onschuldige burgers hebben afgeslacht. De bronnen laten iets anders zien.’ Het boek kreeg diverse prijzen (zie kader), maar oogstte ook kritiek. ‘In reformatorische kring, waar Baudartius gevierd wordt als Statenvertaler, werd deze “heiligschennis” me niet in dank afgenomen. In Zutphen verscheen zelfs een pamflet tegen mijn boek. Voor sommige mensen is Baudartius een held. Ze hechten veel waarde aan de klassieke verhalen. Ik begriip de schrik, want het overzichtelijke verhaal moet naar de prullenmand. Maar dat ik een agenda heb om het bloedbad de geschiedenis uit te schrijven en dat ik allerlei bronnen zou hebben gemist, gaat me veel te ver.’ Ook René van Stipriaan, biograaf van Willem van Oranje, reageerde geïrriteerd in een recensie in *NRC*. Visser zou massamoord ontkenen en zijn ‘theoretjes beter achterwege kunnen laten’. Visser: ‘Het maakt iets los bij mensen. Dat is spannend. Ik lag er soms ’s nachts wel wakker van maar uiteindelijk levert de discussie wel een scherper beeld op van wat er in Zutphen gebeurde.’ ‘Mijn boek is helemaal niet zo zwart-wit als het debat’, zegt Visser. Zo ontkent hij niet dat er een bloedbad heeft plaatsvonden. ‘De stad is met veel geweld ingenomen en de Spanjaarden waren ze-

ker geen lieverdjes. Maar het beeld dat ze van nature oorlogsmisdadigers waren is ook complete onzin. Je moet zo’n gebeurtenis laag voor laag afpellen om te begrijpen wat er aan de hand was. De vraag of er wel of geen burgers zijn omgekomen, is dan ook niet zo relevant als daar de discussie stopt. Het gaat erom dat die burgers de stad verdedigden en in de ogen van de Spanjaarden legitieme doelwitten waren. Die nuance is nu verdwenen.’ In deze periode van de Opstand zijn de Nederlanden zeer verdeeld, legt Visser uit. ‘Het conflict is veel complexer dan Nederlanders die zich aan een tiranniek Spaans juk ontworstelen. De eerste jaren was het een ordinaire burgeroorlog. Al is er een harde kern die Oranje en de geuzen steunde, lang niet alle bewoners vervelkomen de bevrijders.’ Toch weten de geuzen in het voorjaar van 1572 snel veel steden in handen te krijgen. ‘De troepen van de hertog van Alva, landvoogd in dienst van koning Filips II, zaten in de Zuidelijke Nederlanden.’ Half Gelderland lag er dus nagenoeg onverdedigd bij. De maanden daarna verlopen dramatisch. ‘De geuzen begingen daden die we nu als oorlogsmisdaden zouden beschouwen, bijvoorbeeld door veel religieus geweld te gebruiken.’ Als het Spaanse leger onder leiding van Don Frederik, de zoon van Alva, optrekt naar Zutphen, besluit Willem van Oranje de stad te verdedigen. Hij laat een garnizoen van honderden Waalse huurlingen achter in de stad. ‘De burgers van Zutphen zaten daar helemaal niet op te wachten. De stad moet ongelooflijk veel geld ophoesten om het garnizoen van Oranje te betalen en de inwoners wisten dat als de stad zich zou verdedigen de overwinnaar het recht had om de stad te plunderen.’ Zutphen valt snel. Een overgaveverzoek werd afgewezen. ‘De belegering duurt een dag of vier. Er breekt paniek uit en de grachten zijn bevroren dus de soldaten kunnen makkelijk de stad binnenkomen.’ De stad werd geplunderd. ‘Dat ging met ongelooflijk veel geweld gepaard, bedoeld om de inwoners te laten vertellen waar ze hun kostbare spullen hadden verstopt. Dat leidde tot moord en verkrachtingen. De Waalse huursoldaten worden rücksichtslos afgemaakt. Zij waren eerder betrokken geweest bij de verdediging van de stad Mons en mochten toen van de Spanjaarden vertrekken als ze beloofden om niet opnieuw de wapens op te nemen. Dat hadden ze dus wel gedaan.’ Alva kon ze niet nog een keer laten gaan, hij wilde huurlingen in andere steden zoals Zwolle schrik aanjagen. ‘Het werkte, want dat garnizoen sloeg op de vlucht. Andere steden gaven zich ook over.’ Alleen: in de zeventiende-eeuwse geschiedschrijving raakte het verhaal vertekend, aldus Visser. ‘We komen er steeds meer achter dat die boeken een bepaalde kleur hebben, dus je moet ervoorzichtig mee zijn om ze te gebruiken als bron voor wat er echt is gebeurd. Er wordt van begin af aan propaganda bedreven over Zutphen.’ Baudartius was bijvoorbeeld fel voorstander van het voortzetten van de oorlog tegen Spanje. ‘Hij gebruikt de geschiedenis decennia later voor politieke doelen: natuurlijk moeten we geen vrede met Spanje sluiten, want kijk wat er in Zutphen is gebeurd.’ Maar hoe zit dat dan met de Spaanse bronnen? Alva schrijft na de val van Zutphen aan Filips II dat zijn soldaten ‘er zoveel mogelijk onthalsden, waaronder veel burgers, want Don Frederik had het bevel om niemand in leven te laten’.

Visser: ‘We moeten deze brief heel voorzichtig lezen. Alva wilde de koning overtuigen van het succes van zijn gewelddadige strategie. Bedoelt hij alle inwoners van Zutphen? Naar mijn idee niet. Burgers zijn in deze context meestal mannen die betrokken waren bij de verdediging van de stad. Ik heb onlangs nog een nieuwe Spaanse bron gevonden, een nieuwsbericht, waarin het ook om de verdieders lijkt te gaan.’ Er komt een tweede druk aan, zegt Visser, met een nog uitgebreidere uitleg. ‘Ik maak voor sommige lezers wat te grote stappen. Door het debat leer je ook beter communiceren. Maar ik twijfel niet aan wat er in mijn boek staat.’

Johan Visser, *Zutphen 1572. De geschiedenis van een bloedbad*. Boom Uitgevers. 208 pag., € 22,90

Fel debat over een bloedbad

Prent in het boek *De Spaansche Tiranye gheschiet in Nederland* (ca. 1620) toont het klassieke verhaal van het bloedbad van Zutphen. Beeld Rijksmuseum

Hoe een scriptie ‘uit de hand liep’ en volop prijzen kreeg

‘Het is in positieve zin allemaal een beetje uit de hand gelopen’, zegt Johan Visser over de masterscriptie waarvan hij een boek maakte. ‘Ik had verwacht dat het regionaal wel opgepikt zou worden, maar het werd heel groot. Dat had ik totaal niet zien aankomen.’ Hij won in september de Fruinprijs voor de beste geschiedeniscriptie van de universiteit, de Johan de Witt-prijs van Uitgeverij Verloren en weekblad Elsevier volgde. Visser dingt ook nog mee naar de Leidse Universitaire Scriptieprijs die zaterdag wordt uitgereikt. Ook is hij genomineerd voor het beste boek van het jaar van de regio Achterhoek en Liemers. ‘Dan sta je ineens tussen Bert Wagendorp en Gijs Wilbrink. Superleuk allemaal, maar ik kijk stiekem uit naar het moment dat het Zutphen van 1572 ook voor mij weer gewoon 450 jaar geleden is.’ Visser doet nu iets heel anders. ‘Mijn promotieonderzoek gaat over honger en voedselvoorziening in de Nederlandse overzeese gebieden in de zeventiende eeuw, bijvoorbeeld in Brazilië. Er was daar altijd een tekort aan voedsel. Dat is een heel belangrijke factor in het succes en falen van de West-Indische Compagnie.’

‘Schokkend’ ongewenst gedrag bij Rechten

Bij de faculteit Rechten heeft 11 procent van de medewerkers het afgelopen jaar te maken gehad met ongewenst gedrag als negeren, uitsluiting en intimidatie.

DOOR VINCENT BONGERS

De universiteit peilde eind 2022 het werk-geluk van de medewerkers met de zogehe-ten Personeelsmonitor. Zestig procent van de medewerkers van de juridische faculteit vulde de monitor in. Op zich zijn de werkne-mers best tevreden, de totaalscore is 7,4 op tien als het gaat om de werksituatie.

Maar uit de monitor blijkt dat sociale on-veiligheid ook bij Rechten een probleem is. In 2022 had 11 procent van de medewerkers te maken met ongewenst gedrag. Dan ging het voornamelijk om ‘negeren, uitsluiting en intimidatie’. Verder staat in het stuk dat 18 procent van de medewerkers getuige is geweest van ongewenst gedrag zoals ‘nege-ren, uitsluiting, roddelen, verbale agressie en intimidatie’ jegens collega’s. Maandag besprak de faculteitsraad de re-sultaten van Rechten. Personeelsraadslid Gert Jan Geertjes vond 11 procent ‘veel te veel’ en ‘echt wel schokkend’. Personeels-raadslid Gelin Molier vroeg naar de context van dat percentage: ‘Wat betekent nou zo’n cijfer? Is dat hoog of laag in relatie tot ande-re faculteiten?’

‘Als je het op het geheel bekijkt, komt deze faculteit er relatief goed uit. Uiteraard is het een te hoog aantal voor wat je wil: een heel veilige werkomgeving’, reageerde decaan Joanne van der Leun. ‘Al blijven dit soort cij-fers moeilijk te interpreteren.’

‘Welke concrete acties zijn mogelijk om dit aan te pakken?’ vroeg personeelsraadslid Kirsten van der Tol. ‘We hebben met leiding-gevenden overlegd, onder andere over hoe je gesprekken over dit soort zaken voert’, zei Gertia Knorr, facultair hoofd van HR die de resultaten presenteerde. ‘Verder gaan we meer bekendheid geven aan de wegen die je kunt bewandelen als deze problemen spelen.’

Medewerkers gaan bijvoorbeeld niet zo snel naar een vertrouwenspersoon, dat vinden ze een grote stap. ‘We gaan kijken of er ook nog andere oplossingen zijn.’ Leidinggeven-den moeten ook eerder reageren als ze zien dat een persoon het lastig lijkt te hebben. ‘Maak het bespreekbaar.’

Verder hebben veel medewerkers de active bystander-cursus gevolgd. Dat is een work-shop waarin medewerkers leren om onge-wenst gedrag te benoemen en bespreek-baar te maken, óók gedrag dat in de loop van de tijd genormaliseerd is. ‘Het is een training die iedereen zou kunnen, of zelfs zou moeten volgen’, aldus Knorr.

Uit de monitor blijkt ook dat de faculteit op het punt ‘internationale collega’s’ lager scoort dan het universitaire gemiddelde. Medewerkers die uit het buitenland naar het KOG komen, voelen zich niet altijd goed ondersteund en gelijk behandeld als hun Nederlandse collega’s. ‘Daar moet meer aan-dacht voor komen’, zei Knorr. ‘De opvang van internationale collega’s verschilt per afdeling. Het gaat niet overal even goed. De afdelingshoofden gaan hierover met elkaar in overleg.’

Uit de cijfers blijkt ook dat medewerkers zich minder fit en energiek voelen dan in de vorige monitor naar voren kwam. De ho-ge werkdruk blijft onverminderd proble-matisch hoog.

Om rampspoed te voorkomen, rijden sommige patiënten met een dwangstoornis een extra rondje op een rotonde. Leids hoogleraar neurocognitieve klinische psychologie Ellen de Bruijn doet onderzoek naar de angststoornis. ‘Je raakt erdoor verlamd.’

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK

Voortdurend vals alarm

Naar schatting hebben ruim 200.000 Nederlanders last van een obsessieve-compulsieve dwangstoornis (ocd). Wat is dat precies?

‘Ocd is een angststoornis die bestaat uit twee compo-nenten: de obsessie en compulsies. Die obsessies zijn dwanggedachten die patiënten continu bezighouden en hen heel veel stress opleveren. Om die stress te doen verminderen, gaan ze bepaalde handelingen vertonen. Die handelingen noemen we compulsies. ‘Er zijn grote individuele verschillen. Bij de ene persoon gaat het om fysieke handelingen en is het dus heel duide-lijk voor de buitenwereld te zien, terwijl het zich bij de ander voornamelijk afspeelt in het hoofd. Ook is er vaak sprake van zogeheten comorbiditeit: de dwang gaat dan gepaard met andere angstklachten of depressie.’

Hebt u voorbeelden van dwanggedachten?

‘Dat kan van alles zijn. Ik ken het verhaal van een patiënt die op bezoek was geweest bij zijn ouders en bij het naar huis rijden het gevoel kreeg dat er iets ergs met hen zou gebeuren of dat hun huis zou afbranden. Om dat te voor-komen moest hij twee keer terugrijden naar het huis en een extra rondje op de rotonde rijden.

‘Een ander heel bekend voorbeeld is smetvrees: pati-enten die daaraan lijden hebben continu het gevoel dat bijvoorbeeld hun handen vies zijn. Die wassen ze soms tot bloedens toe, om maar van dat gevoel af te komen. Weer anderen hebben de obsessie om alles symmetrisch neer te leggen of te ordenen. Door die handeling uit te voeren proberen ze hun gedachten tot rust te brengen. Het probleem is dat de handelingen geen logische relatie hebben met de dwanggedachten. Maar hoewel de pati-enten zich daarvan bewust zijn, moeten ze die hande-lingen toch uitvoeren.’

Terwijl ze daarmee juist niet de gewenste rust bereiken, toch?

‘Klopt, het wordt vaak alleen maar erger. Zo is er het voor-beeld van een patiënt die bij het verlaten van zijn huis van zichzelf twee keer moet checken op de deur op slot zit. Een paar weken later moet hij het nog veel vaker doen om dat gevoel van rust te bereiken. Nog weer later is het hele-maal ontspoord: hij is continu de klink aan het checken en de sleutel aan het omdraaien, terwijl hij in zijn hoofd een liedje moet neurien. Als er een fietser langs het huis fietst, moet hij opnieuw beginnen. Hij blijft het gevoel houden dat er iets niet klopt, waardoor het soms uren duurt voordat hij de deur uitkomt. Je raakt daardoor helemaal verlamd en het kost heel veel energie.’

Wat is er aan de hand in het brein van deze patiënten?

‘We weten inmiddels dat er een hyperreactie optreedt in hun brein op het moment dat ze een fout maken. Het proces in de hersenen dat erin resulteert dat we flexibel op situaties kunnen reageren, is bij hen verstoord. Ze zijn daarom vaak heel rigide en willen fouten koste wat het kost voorkomen, tegen fouten maken hebben ze

een aversie. En zelfs als ze geen fouten maken, treedt die reactie soms op in hun brein. Hun interne rookmelder staat bij wijze van spreken veel te gevoelig afgesteld.’

Hun brein geeft dus de hele tijd een soort vals alarm?

‘Ja. De functie van een goed werkend alarmsignaal in je brein is dat je je gedrag vervolgens op een juiste manier kan aanpassen. Bij patiënten met ocd is sprake van verhoogde foutsignalen. Die theorie is eind jaren tachtig door onderzoekers bedacht en jaren later bevestigd toen we met behulp van betere technieken de activiteit van de hersenen konden meten en dus ook het moment dat iemand een fout maakt konden vastleggen. ‘We weten inmiddels ook waar in het brein dit proces zich afspeelt. Het is hetzelfde gebied dat actief is als je bijvoor-beeld pijn hebt. Wanneer dat deel van je brein overactief is, kan dat bijdragen aan het ontwikkelen van compulsies, oftewel dwanghandelingen. ‘We kijken ook naar de invloed van de sociale omgeving. Zo weten we dat ocd-patiënten een verhoogd verant-wordelijkheidsgedrag hebben voor de mensen om hen heen en dat hun brein nog sterker reageert als ze een fout maken die vervelende gevolgen heeft voor iemand anders.’

Als ze zo slecht tegen het maken van fouten kunnen, proberen ze dan ook zo risicoloos mogelijk te leven?

‘Ze hebben een intolerantie voor onzekerheid, daar kunnen ze heel slecht tegen. Ook veel patiënten met andere angststoornissen scoren daar trouwens hoog op. Ze willen dat hun leven zo gestructureerd mogelijk is en zo veel mogelijk controle hebben. Je ziet ook vaak dat ze alles netjes opruimen en ordenen. Dat kan ook weer samenhangen met het feit dat ze een enorme reactie in

hun brein krijgen als er wél een keer iets fout gaat. Ik vermoed ook dat ze heel streng zijn voor zichzelf, maar dat heb ik zelf niet onderzocht.’

Ontwikkelen ze ook andere klachten?

‘Dwangklachten kunnen resulteren in extreme vermoeid-heid. Sommigen komen zelfs thuis te zitten, waardoor hun sociale netwerk wegvalt. Maar wij mensen zijn natuur-lijk sociale wezens, dus juist het hebben van contact met andere mensen is belangrijk voor herstel. Bovendien kan dwang ook leiden tot andere angsten, stress en depres-sieve gevoelens. Ze moeten er dus extra goed op letten dat ze voldoende slapen, genoeg bewegen en niet te veel stress hebben.’

Hoe kunnen andere mensen zich iets bij een dwangstoornis proberen voor te stellen?

‘Iedereen kent het gevoel dat je bijvoorbeeld iets bent vergeten wanneer je het huis uitgaat, maar dat je niet weet wat. De meeste mensen kunnen dat vrij snel weer loslaten, maar bij dwangpatiënten kan zo’n gedachte hun hele dag beheersen. En dat elke dag weer, bijna 24 uur per dag. Hoe vermoeiend moet dat zijn?’

Ellen de Bruijn, Alarmsignalen in ons brein. Lezing, maandag 13 februari, Lipsius 0.19 van 19.30 – 21.30 uur. In datzelfde blok geeft universitair docent Jelle van Buuren van het Institute of Security een lezing over complotthe-orieën. Ook online te volgen. Aanmelden via de universiteitswebsite

Wat is eraan te doen?

Is een dwangstoornis goed te behandelen? Lan-ge tijd werd gedacht van niet, schrijft toonaange-vend psychiater op het gebied van dwang én zelf dwangpatiënt Menno Oosterhoff in zijn boek *Vals alarm*. Maar de afgelopen decennia is daar veran-dering in gekomen. Vandaag de dag zijn cognitie-ve gedragstherapie (cgt) en medicatie de meest voorkomende behandelingen.

De kern van cognitieve gedragstherapie is exposu-re en responspreventie, schrijft Oosterhoff. Bij ex-posure stellen patiënten zich bloot aan juist dat-gene wat ze willen vermijden. Bij responspreven-tie proberen de patiënten hun handelingen niet uit te voeren.

Iemand met smetvrees moet in deze behandeling dus juist vuile handen maken of proberen niet meer de handen te wassen. Het idee van deze the-rapie is dat de patiënten de confrontatie aangaan met de spanning die dit oproept. Want: die span-ning zakt op een gegeven moment weer. Wanneer patiënten deze oefening vaak genoeg herhalen, zal de drang om te dwangen afnemen.

Geregeld wordt cgt gecombineerd met medicatie, aldus Oosterhoff. Veelgebruikte middelen zijn anti-depressiva die gevoelens van angst en onrust kun-nen verminderen, zoals escitalopram en fluoxetine. Desondanks is dwang ‘vaak chronisch’ en is volledig herstel ‘eerder uitzondering dan regel’, schrijft Oos-terhoff. Therapie en medicatie kunnen de stoornis wel sterk verminderen en patiënten kunnen leren er-mee om te gaan.

Ons nieuwe motto: inclusiviteit en diversiteit, best belangrijk!

In een inclusieve organisatie past geen enkele vorm van exclusiviteit, betoogt

Agur Sevink.

Het was verrissend om te lezen dat de voorzitter van de Leidse college van bestuur recentelijk inclusiviteit tot leidmotief van de academische instelling heeft verklaard. Immers, de huidige tijd, waarin je het momentum van de wereld tot je neemt via de podcast op de exclusieve koptelefoon, is die van het ultieme navelstaren binnen de veiligheid van de eigen homogene groep - het tribalisme - en dus is het van enig belang om eenieder toch dagelijks op zijn minst één keer gedwongen te confronteren met de diverse maatschappij binnen de eigen vertrouwde habitat. Weg dus met het 'onderzoek, onderwijs en enige service aan de maatschappij'!... ons motto zou moeten luiden: inclusiviteit & diversiteit, best belangrijk! De maatschappij, zo weten wij allen heel goed, dat ben je zelf... eventueel met anderen die het leuk doen op Instagram.

Nu is het fijn dat er reeds een getest middel - de transfer - bestaat om deze visuele vertaling, gemeten naar de diversiteit- en inclusiviteit-coëfficiënt kosten (DICK), op korte termijn te realiseren. Maar welke maatschappij beschouwen we als maat, en op welk niveau stappen we in? Bij de eerste belangrijke keuze moeten we overwegen dat iedere Nederlandse universiteit in dezelfde troebele vijver vist, en dat we niet in het vaarwater van anderen met dezelfde prachtige bedoelingen moeten willen gaan zitten. Transfers via de pure Leidse bloedlijn lopen echter vanzelfsprekend al snel stuk op de beperking van een (te) kleine keuzepoel. De enige juiste beslis-

sing is dus om de hele wereld als standaard voor de DICK te beschouwen.

De rest is simpel. De huidige hoeveelheden 'representatie-eenheden' in Azië - 4.650, Africa - 1.384, Europa - 0.745, Noord-Amerika - 0.504, Zuid-Amerika - 0.438, Centraal Amerika - 0.051, Oceanië - 0.045, Caraïben - 0.044 (2022, in miljarden) kunnen gemakkelijk naar jaarlijks geïndexeerde percentages per instelling worden vertaald, waarbij we tevens rekening houden met het feit dat ruwweg 50 procent van hen vrouw of man is (binaire schaal).

Het voorgestelde middel van de transfer blijft ook in dit geval zeker voldoen: multilaterale afspraken zullen ervoor zorgen dat het personeel (v/m) van de academische instellingen op deze aarde jaarlijks DICKsgewijs worden herverdeeld.

Vanzelfsprekend zal zowel de inhoud als de vorm van het huidige curriculum onherkenbaar veranderen. Dat accepteren wij; kwaliteit is immers een kind van de rekening dat we glimlachend achterlaten in het licht van het hogere doel. De veeltalige, uniforme variant van de wetenschap die stilaan zal

ontstaan - welke het vergaren en onderwijzen van kennis over onszelf als meest waarschijnlijk doel zal hebben - heeft als bijkomend onderdeel dat ook de studentenpopulatie zich automatisch aan de DICK zal aanpassen, waarmee meteen de tweede keuze is gemaakt. Immers, de vooropgestelde vraag of wij studies waarvan de instroom niet aan de DICK voldoet moeten sanctioneren, kunnen we alleen maar met een volmondig ja beantwoorden. In een inclusieve organisatie past geen enkele vorm van exclusiviteit; dat is zo klaar als een klontje.

Agur Sevink is universitair docent bij het Leiden Institute of Chemistry

Kan het ook wat minder?

De ruimte wordt steeds voller door de lancering van satellieten en toeristen. Maar sinds 1979 zijn er geen internationale afspraken gemaakt. Dat is problematisch, waarschuwt ruimtejurist Tanja Masson-Zwaan. 'Iedereen komt voor zijn eigen belang op.'

DOOR MARK REID

'We moeten erfgoed op de maan beschermen, zoals de voetstappen van Neil Armstrong'

Sinds de *space race* tijdens de Koude Oorlog is er behoorlijk wat veranderd in het ruimtelandschap. De Verenigde Staten en de Sovjet-Unie hebben allang de maan en de sterren niet meer voor zich alleen. Inmiddels zijn er honderden landen en bedrijven die satellieten lanceren, maanmissies organiseren of toeristen rondjes om de aarde laten vliegen.

'Niemand had een halve eeuw geleden voorzien dat we zo ontzettend veel satellieten zouden gaan lanceren', zegt universitair docent Tanja Masson-Zwaan, die promoveert op onderzoek naar de gebreken van het ruimterecht.

'Er zijn steeds meer gebruikers in de ruimte, vooral meer private partijen. Als juristen moeten we proberen de verschillende belangen te combineren. Dat kan gaan om verantwoordelijkheid of aansprakelijkheid bij schade, het toezien op vreedzaam gebruik van de ruimte en in toenemende mate het tegengaan van vervuiling en het voorkomen van botsingen.' Allemaal zaken waar de verdragen van de Verenigde Naties van een halve eeuw geleden geen rekening mee hebben gehouden.

Masson-Zwaan vergelijkt de opkomst van de commerciële ruimtevaart met de luchtvaart. Waar een eeuw geleden alle luchtvaart vooral door staten werd geregeld, is dat langzaam verschoven naar particuliere maatschappijen. 'In het begin was een vliegtuigmaatschappij een soort nationale trots, de *flag carrier*. Nu koop je een retourticketje Barcelona alsof je met de bus gaat. Dat zie je nu ook een beetje gebeuren in de ruimtevaart, maar dan vijftig jaar later.'

Het is alleen lastig al die nieuwe ontwikkelingen te reguleren als het laatste ruimteverdrag uit 1979 stamt. Masson-Zwaan: 'Er zijn vijf VN-verdragen die de basisbeginselen neerleggen maar dat is niet meer voldoende om alle nieuwe gebruiken en gebruikers te dekken. En dus is er noodzaak voor nieuwe regels. Het probleem is alleen dat het niet echt wil lukken.

Toentertijd slaagde het wel omdat er veel minder partijen betrokken waren en er een saamhorigheid was onder landen. Nu probeert iedereen voor zijn nationale belangen op te komen en zijn landen daarom minder geneigd bindende verdragen te sluiten.'

Met zo'n gat in de wetgeving bestaat het risico's dat private partijen de ruimte innemen voor eigen gewin en er een rommeltje van maken. Een van de grootste veroorzakers van drukte is het Amerikaanse Starlink, dat duizenden kleine satellieten in een baan rond de aarde brengt om internetverbindingen op afgelegen plekken mogelijk te maken. De mini-satellieten worden met tientallen tegelijk gelanceerd en zweven daarna nog enige tijd in een kolonne achter elkaar door de ruimte.

Dat lijkt praktisch, maar voor astronomen zijn ze een groot probleem. De dreintjes satellieten die langs de hemel schuiven zijn door telescopen zeer duidelijk zichtbaar en verpesten wetenschappelijk observaties.

Ook ruimtepuin is een toenemend probleem. 'Een aantal van die Starlinks doet het vanaf de lancering meteen al niet, daarom worden ze met zestig tegelijk gelanceerd: niet ideaal duurzaam.' Kapotte satellieten en rondvliegende brokstukken kunnen makkelijk kostbare schade veroorzaken.

'Op zich is internet aanbieden op plekken waar mensen anders geen verbinding hebben een legitiem gebruik van de ruimte. Dat is "*for the benefit and in the interest of all countries*", zoals het ruimteverdrag zegt. Maar aan de andere kant moet je zorgen dat je de belangen balanceert. Heeft Starlink echt veertigduizend satellieten nodig, of kan het ook met wat minder? En kunnen ze die satellieten misschien zo bouwen dat ze minder zonlicht reflecteren? Wat mij betreft ligt de verantwoordelijkheid daarvoor in de eerste plaats bij de overheden die private activiteiten autoriseren.'

Het lanceren van grote hoeveelheden satellieten is lang niet de enige nieuwe zorgelijke ontwikkeling. De hoeveelheid toeristen die de ruimte een bezoekje brengen neemt ook toe. Meerdere bedrijven staan klaar om met boringen op de maan te beginnen. En er zijn zelfs plannen voor een bezinepomp in een baan om de maan.

Al die bedrijven hebben nog steeds wel vergunningen nodig van staten voor het lanceren van hun ruimteobjecten. De meeste opereren vanuit Amerika, en volgens Masson-Zwaan komen de Amerikaanse autoriteiten de bedrijven wel erg tegemoet. 'De VS kijken niet echt naar de impact. Zo krijg je ook minder nuttige initiatieven, zoals een bedrijf dat as van crematies naar de maan schiet. Misschien moeten we nadenken over het beschermen van erfgoed, zoals de voetstappen van Neil Armstrong. We moeten zorgen dat niemand daar een mijn bouwt of er voor de lol met zijn karretje een rondje gaat rijden.' Hadden de landen die vorige eeuw de ruimteverdragen bepaalden, niet beter moeten vooruitzien? 'Ik denk dat het wijsheid was om niet te proberen alles al vast te leggen', aldus Masson-Zwaan. 'Het doel was de grondregels af te spreken. Men realiseerde zich dat het niet was te voorspellen wat er allemaal mogelijk zou worden.'

Toch ziet Masson-Zwaan ook positieve ontwikkelingen: ondanks het gebrek aan internationale verdragen maken ruimtevaarders wel afspraken met elkaar. 'De industrie stelt zelf richtlijnen en normen op. Satelliet-operators zijn zich ervan bewust dat er iets moet gebeuren, met name voor de duurzaamheid en het voorkomen van ruimtepuin in een baan rond de aarde. Ook landen willen dat graag. Het is niet vastgelegd in harde juridische kaders, maar uiteindelijk heeft iedereen er baat bij dat iedereen zich netjes gedraagt in de ruimte.'

MARETJES

De prijs voor een Maretje bedraagt €9,- per 30 woorden, opgegeven via redactie@mare.leidenuniv.nl uiterlijk t/m maandag 16.00 uur. Maretjes aangeboden voor commerciële doeleinden worden niet geplaatst, evenmin als Maretjes waarin zaken worden aangeboden die de waarde van 4.500 euro te boven gaan.

Doe meer met je kennis! Vrijwilligers gezocht voor één uur per week **bijles en huiswerkbegeleiding** op verschillende locaties of bij de leerling thuis. **Leiden-Noord, basisonderwijs**, 6 leerlingen groep, 4 t/m 8, waarvan twee met vergoeding. Eén leerling lezen en rekenen, s80 groep 6. **Voortgezet onderwijs:** *Nederlands, vmbo basis/kader klas 3. *Nederlands, brugklas havo. *Nederlands, begrijpend lezen, brugklas mavo/havo met vergoeding. *Engels, brugklas havo/vwo. *Aardrijkskunde, biologie, 2 havo. *Engels, brugklas basis/ka-

der. *Nederlands, aardrijkskunde brugklas vmbo-tl. *Wiskunde, Nederlands, biologie, mens en maatschappij, brugklas basis/kader. **Leiden-Zuid**, *5 leerlingen basisonderwijs. **Voortgezet onderwijs:** *Nederlands, Engels, Wiskunde, brugklas vmbo basis/kader. *Ook hulp gevraagd bij organisatie van de bijles, één of twee middagen per week. Onderwijswinkel Arubapad 2 (Het Gebouw), ma, wo en do 15-17u. Tel. 071-5214256. E-mail: hdekoomen@owwleiden.nl.

Maretjes-extra zijn bedoeld voor semi- commerciële instanties. De prijs voor een Maretje-extra is €23,- incl. btw voor elke vijftiendertig woorden. U kunt deze advertenties uiterlijk op de vrijdag vóór het verschijnen van Mare opgeven bij Bureau van Vliet b.v., postbus 20, 2040 AA Zandvoort, telefoon 023-571 47 45. E-mail: Zandvoort@bureauvanvliet.com

COLOFON

Mare: Rapenburg 38, 2311 EX Leiden
Postbus 9500 2300 RA Leiden
Telefoon 071-527 7272
E-mail redactie@mare.leidenuniv.nl
Website mareonline.nl
Twitter @weekbladmare
Mastodon @weekbladmare@
mastodon.online
Instagram @weekbladmare
Facebook: Leids Universitair Weekblad Mare
De redactie is op vrijdag gesloten.
Oplage circa 10.000

Hoofredactie: Frank Provoost
frank.provoost@mare.leidenuniv.nl

Redactie: Vincent Bongers
vbongers@mare.leidenuniv.nl
Anoushka Kloosterman

a.s.kloosterman@mare.leidenuniv.nl
Sebastiaan van Loosbroek
s.p.van.loosbroek@mare.leidenuniv.nl
Mark Reid
m.a.reid@mare.leidenuniv.nl
Joran Neyen (stagiair)
joranneynen@gmail.com

Medewerkers: Pim Bakx | Emiel
Beinema | Remco Breuker | Josette
Daemen | Omar Ghaly | Olaf Leeuwis |
Maia de Quay

Art direction en vormgeving:
Marcel van den Berg, joostmarcellis.nl

Fotografie: Taco van der Eb | Marc
de Haan

Illustraties: Bas van der Schot |

Bandirah | Silas.nl

Drukwerk: Rodi Rotatiedruk, Broek
op Langedijk

Advertenties: Bureau van Vliet b.v.
Wateringweg 129, 2031 EG Haarlem
Telefoon 023-571 47 45 |
E-mail sales@bureauvanvliet.com
<https://bureauvanvliet.com/>
advertentie/Weekblad

Redactieraad: Kutsal Yesilkagit
(voorzitter) | Frank Israel (vice-
voorzitter) | Alexander Pleijter
(secretaris) | Willem van der Does |
Annemarie Drahmann | Nour Eldin
Emara | Rosanne Hertzberger | Zoë
van Litsenburg | Frank Rensen |
Marten Jesse Pot | Hermelijn Smits

LAMME LEIDSE MEMES

CULTUUR

Wakker worden ‘als shit minder pussy is’

Na een eerdere ‘millennial-hit’ maakte regisseur en scenarist Kasper Tarenskeen een theaterthriller over een gecancelde moeder die zich laat invriezen, maar te vroeg wakker wordt. ‘Ik schrijf zoals ik in het café met mijn vrienden praat.’

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK
FOTO SANNIE PEPPER

‘Als je af en toe een vogel hoort: excuses daarvoor.’ Regisseur en scenarioschrijver Kasper Tarenskeen (34) verontschuldigt zich aan de telefoon terwijl hij door het Vondelpark loopt. ‘Ik vind het fijner om tijdens een gesprek te wandelen dan dat ik thuis naar een witte muur zit te kijken.’ Bovendien is hij op weg naar een belangrijke bestemming: een dansschool, waar hij zijn eerste les ooit zal krijgen. ‘Mijn volgende theatervoorstelling gaat over een terminale bondscoach die de voetbalwereld en alle roem verlaat om in het laatste jaar van zijn leven nog een goede danser en zanger te worden. Daarom wil ik eerst zelf leren dansen, zodat ik weet wat mijn hoofdpersonage moet doormaken. Het wordt een heel *weirde* show.’ Zijn huidige voorstelling, de theaterthriller *Detective Moncler* van Toneelgroep Oostpool, is volgende week donderdag is te zien in Theater Ins Blau in Leiden. Daarin laat De-

tective Moncler (gespeeld door Susan Visser, onder meer bekend van *Gooische Vrouwen*) zichzelf invriezen in een ‘cryopod’ bij een temperatuur van -1000 graden Celsius, nadat zij wegens excessief politiegeweld wordt ontslagen en door heel Nederland wordt verguisd. Het idee is dat zij pas over een eeuw - “als shit minder pussy is” - weer wakker wordt. Alleen: ze ontwaakt per ongeluk al na vijf jaar. De werkelijkheid is nog killer dan gevreesd: ze is niet alleen nog steeds gecanceld, maar ook haar zoon is verslaafd geraakt aan drugs en haar man is vermoord. Moeder en zoon bundelen de krachten om de moordenaar te vinden. ‘Ik probeer personages te creëren die raken aan de tijd-geest’, zegt de regisseur. ‘Vaak zijn ze zoekend naar een plek die van hen is.’ Hij hoopt er een jonger publiek mee te bereiken dan de meeste andere theatervoorstellingen. ‘Ik wil mijn eigen vrienden entertainen en een leuke avond geven.’

‘Ik denk nog steeds: hoe ben ik hier terechtgekomen?’

Dat een van zijn eerdere shows een ‘millennial-hit’ is genoemd, daar kan hij niet zo veel mee. ‘Andere mensen plakken dat erop. Het is mijn perspectief, ik probeer mensen te portretteren die ik ken. Recensenten hebben het ook vaak over mijn hipstertaal, maar zoals ik teksten schrijf voor mijn shows, zo praat ik in het café met mijn vrienden. Waarom zou ik ouderwetser taal bezigen?’ Gevraagd naar een poging zijn generatie te omschrijven, denkt hij even na. ‘Ik denk dat het een generatie is die werd beloofd dat je alles kan krijgen wat je wil, als je er maar hard genoeg voor werkt. Ik heb nog vrienden van het Barlaeus Gymnasium die van docenten kregen ingepeperd dat ze een gouden toekomst voor de boeg hadden. Ze hebben van alles geprobeerd, maar zijn daarna depressief geworden omdat die belofte nooit is waargemaakt. Daar zit enorme ironie in.’ Tarenskeen was niet al van jongs af aan gegrepen door theater. ‘Ik vond het als kind heel stom, waarschijnlijk omdat mijn ouders het deden.’ Hij komt uit een creatief gezin: zijn vader is componist, zijn moeder schrijver en regisseur, evenals zijn broer. ‘Ik begon met vioolspelen toen ik zes was, daarna speelde ik drum, piano en gitaar. Maar dat *fokte* mijn polsen totaal op, zo erg dat een sleutel om draaien te pijnlijk was.’ Uiteindelijk ging hij naar het conservatorium om opera te zingen. ‘Ik dacht: waar *the fuck* ben ik? Ik vond het allemaal heel vreemd, als jongen van achttien. Het publiek waarvoor ik optrad was... vrij oud.’ Toen hij Jan Hulst (mede-regisseur van *Detective Moncler*) ontmoette, begon zijn carrière vorm te krijgen. ‘Hij deed de regieopleiding: ik ging in zijn voorstellingen spelen, hij leerde me regisseren. Toen hij afstudeerde, studeerden we eigenlijk met zijn tweeën af. Ik heb het gratis meegepikt.’ Inmiddels hebben ze al meerdere producties gemaakt voor Toneelgroep Oostpool. ‘Ik vind het nog steeds weleens *weird*, dat ik denk: hoe ben ik hier terechtgekomen?’ Met de productie van *Detective Moncler* stelden ze zichzelf voor een nieuwe uitdaging: suspense op een geslaagde manier overbrengen bij het publiek. ‘Daar zijn andere trucs voor nodig dan bij film. Daar kun je close-ups van de gezichten maken, in theater heb je maar één point of view. Je moet het hebben van de kracht van het verhaal.’ Nog een verschil: ‘Bij een film heb je de luxe dat je kan snijden en monteren, bij theater is het heel statisch.’ Met het juiste gebruik van licht en geluid kom je al een eind, zegt Tarenskeen, maar hij wilde ook gebruikmaken van veel scènewisselingen. ‘Dat doen we door decors in black-outs van twintig seconden te wisselen. We schieten van de huiskamer naar het politiebureau naar het wetenschappelijk lab.’ In die snelle overgangen moeten de acteurs ook wisselen van pruik en kleding, geholpen door een team achter de schermen. ‘In totaal zijn er dertien personages, gespeeld door vijf acteurs. Het is een rollercoaster voor hen, maar het publiek heeft vaak niet eens door dat er zo veel dubbelrollen zijn.’ De voorstelling gaat bovenal heel erg over familie, zegt Tarenskeen. ‘Hoe je ouders, wat ze fout en goed hebben gedaan, doorwerken in jou en hoe je dat je hele leven met je meedraagt, of je dat nou wil of niet.’ Toch staat de voorstelling ‘ongeloflijk ver’ van hemzelf af. ‘Ik had net een kind gekregen toen ik schreef aan *Detective Moncler*. Het was dus heel leuk en lekker om een moeder te creëren die rücksichtslos haar kind in de steek laat door zichzelf te laten invriezen.’ Hij denkt even na. ‘Hoewel: ik heb in die tijd wel twee maanden lang intensief gerepeteerd. Misschien is er dus toch iets van schuldgevoel naar mijn kind in verwerkt.’

Theater Oostpool. *Detective Moncler*, Theater Ins Blau. Donderdag 16 februari, 20.30 uur. €22,- (studenten €15,50)

‘Wie luidruchtig is, krijgt eerst water’

DOOR EMIEL BEINEMA
FOTO TACO VAN DER EB

Hoe ben je hier terechtgekomen?

‘Voordat Bourbon Street begon, zat hier een cocktailbar. Toen ik met een vriendin langsging en aan de bar zat te wachten, stapte er iemand naar ons toe om te vragen wat we kwamen doen. Die cocktailbar bleek niet meer te bestaan: hier waren mensen aan het vergaderen over de start van een nieuwe bar.

‘Dat vond ik wel interessant, zeker toen ik hoorde dat ze ook cocktails op de kaart zouden hebben. Toen heb ik meteen gezegd dat ik er wel wilde werken. Dus op de dag waarop Bourbon Street open ging, was ik er al bij.’

Heb je een favoriete cocktail?

‘Het leukst om te maken vind ik de espresso martini. Daar moet je wel koffie voor zetten, maar verder is hij zo in elkaar geflanst. Er zit trouwens helemaal geen Martini in, maar wodka en koffielikeur. Hij heet alleen maar zo omdat hij in een martiniglas wordt geserveerd. ‘Het minst leuk om te maken vind ik een cappuccino. Dat is meer iets voor een koffiebar. In een bar als deze wil je niet al die tijd kwijt zijn aan melk opschui-

men. En als je niet 100 procent oplet, gaat het mis en kun je weer opnieuw beginnen. Ik vertel mensen die erom vragen soms ook dat de machine kapot is, of dat de cappuccino op is.’

Wat moet je nog meer doen?

‘Ik werk al vanaf mijn vijftiende in de horeca, maar dit is het leukste wat ik tot nu toe heb gedaan. Als je achter de bar staat, ben je het gezicht van de zaak en heb je veel contact met de klanten. ‘Dat je verantwoordelijk bent, betekent dat je opent en sluit, maar ook dat je een beetje op de gasten let. We zijn er graag vroeg bij, zodat we niet hard in hoeven te grijpen. Dus als we zien dat iemand luidruchtig wordt, geven we die eerst een paar glazen water, in plaats van het volgende biertje. Gelukkig hoeven we er bijna nooit mensen uit te zetten. ‘We zijn een pianobar, dus het barpersoneel denkt ook actief mee met de muziek. Niet welke muziek er gespeeld wordt, maar wel over het geluidsniveau en of iedereen het naar zijn zin heeft.’

Wat is de leukste avond?

‘Op donderdag hebben we een jam-avond: dan kan iedereen langskomen die wil meespelen of -zingen op het podium. Mensen komen dan niet alleen met een gitaar, maar ook met bijvoorbeeld hun viool, trompet of saxofoon. Inmiddels ken ik wel ongeveer de helft van wie hier dan staat. ‘Ik speel zelf geen instrument, dus daar kan ik talent niet goed herkennen, maar soms zingen er mensen van wie ik denk: “Holy... jij hebt echt wel een stem!” Tegenwoordig heb ik het zo geregeld dat ik op donderdag niet meer zelf hoeft te werken, maar gewoon als klant kan langskomen. Dan doe ik meestal ook wel even mee.’

COLUMN | MAIA DE QUAY

Van saaie docent tot dorpsgek: het recept voor Blommestijnpap

Als men mij een jaar geleden had gevraagd waar het stuk ‘Woke cultuur bedreigt de academische vrijheid’ vandaan zou komen, zou het me niet meer dan twee seconden hebben gekost om ‘Steenshuur 25!’ te schreeuwen. Het was dan ook een aangenaam onaangename verrassing om te zien dat dergelijke tekst een keer niet uit de krochten van de rechtenfaculteit kwam, maar zowaar afkomstig was uit... Amsterdam. Sociaal wetenschapper Laurens Buijs publiceerde afgelopen maand een Gangetje-waardig artikel waarin hij zich boog over ‘het verschijnsel non-binair’ en ‘de woke cultuur’

op de Universiteit van Amsterdam. In meer dan duizend woorden zet Buijs zichzelf neer als Redder Van De Wetenschap die ons (= De Geheersenspoelden) komt uitleggen dat non-binair zijn een pseudowetenschappelijk concept is. Alsof het zo uit de vuilcontainers buiten het kog was geplukt! Net als zijn Leidse lotgenoten heeft Buijs geroerd in de pan met Blommestijnpap - hét recept voor een portie infantiel radicaal doen. Je neemt een ogenschijnlijk saaie docent, een verwerpelijke mening, een Twitterrelletje, een aflevering *Ongehoord Nieuws* en tadaa! Er is een nieuwe “Vrijdenker” geboren die zichzelf als Ridder Van Het Vrije Woord beschouwt maar toch ineens niet zo goed tegen kritiek kan. Vervolgens is het nog een klein stapje om dan maar gewoon *the full monty* te doen en compleet over te lopen naar het debiele kamp. Binnen een maand ga je van ogenschijnlijk saaie docent naar fulltime dorpsgek die het

alleen nog maar kan hebben over vaccins, 5G (kennen we die nog?), de invoer van de digitale euro en HET SPOOK VAN WOKE. Natuurlijk is de universiteit bij uitstek de plek om het te hebben over uitersten van allerlei spectra, maar het jammere aan Buijs is dat hij de wetenschap als bliksemafleider gebruikt terwijl hij de onderzoeken die zijn meningen weerleggen, weigert te erkennen én gelooft in alchemie en astrologie. Nog jammerder is dat Buijs (et al.) het woord ‘woke’ steeds gebruikt als een soort paraplueterm voor alle dingen die ze niet kunnen en/of willen duiden; een zwakgebod van heb ik jou daar. Niet alles is een aanval op de vrijheid van meningsuiting, en het idee dat woke studenten slechts bepaalde meningen hebben omdat ze willen ‘deugen’ is wetenschapper-onwaardig. Dus, nog één keertje dan voor alle Blommestijns, Buijsjes en iedereen die het nodig heeft: je bent geen heldhaftige verdediger van het vrije woord, je wordt niet gecancelled en spoken *bestaan niet*.

Maia de Quay is student rechten

‘Even infantiel radicaal doen en tadaa: er is een nieuwe Ridder Van Het Vrije Woord geboren’